

Til lovforslag nr. L 10. Betænkning afgivet af arbejdsmarkedsudvalget den 13. oktober 1982

Betænkning

over

Forslag til lov om begrænsning af lønstigninger og om ændring af takt- og dyrtidsregulering m.v.

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til statsministeren, finansministeren og arbejdsministeren, som ministrene har besvaret i samråd.

Udvalget har endvidere stillet spørgsmål til skriftlig besvarelse til finansministeren og arbejdsministeren.

I tilslutning til samrådet med arbejdsministeren har denne bekræftet, at lovforslagets §§ 2 og 3 om ændring af taktregulerings- og dyrtidsreguleringsordninger også finder anvendelse på løbende bonusaftaler.

Skriftlige og/eller mundtlige henvendelser er modtaget fra:

Dansk Typografforbund, Fyns kreds,
En række fagforeningsformænd og fællestillidsmænd inden for Dansk Metalarbejderforbund,

Flyvevåbnets konstabelforening,
Fællestillidsmændene fra Århus flydedok,
Lindø, Nakskov og Ålborg værfter,
LO, Landsorganisationen i Danmark, og
Socialarbejdernes Fællesudvalg.

Herefter indstiller et *mindretal* (det konservative folkepartis, venstres, centrum-demokraternes og det radikale venstres medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af arbejdsministeren stillede og af mindretallet tiltrådte ændringsforslag. Mindretallet er bekendt med, at kristeligt folkeparti kan tilslutte sig denne indstilling.

Et *andet mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) er enig med regeringen i behovet for en afdæmpet indkomstudvikling i de kommende år. Derfor havde den tidligere regering i sit oplæg af den 1. september 1982 bebudet trepartsdrøftelser med

arbejdsmarkedets organisationer i god tid inden fornyelsen af de kollektive overenskomster og aftaler med det sigte at bringe indkomstudviklingen i 1983-85 væsentligt ned i samarbejde og forståelse med parterne.

Men dette lovforslag, som den borgerlige regering har fremsat, er helt uacceptabelt, og mindretallet taget klart afstand fra det.

Lovforslaget vil, hvis det gennemføres, betyde indgreb i allerede bestående overenskomster – uden forudgående forhandlinger med de parter, der frivilligt og uafhængigt har indgået de nu gældende overenskomster. Dette svækker tilliden til forhandlings- og aftalesystemet på arbejdsmarkedet og dermed også parternes forståelse for en afdæmpet indkomst- og omkostningsudvikling. F.eks. er det i kraft af parternes øgede forståelse for de samfundsøkonomiske sammenhænge lykkedes mere end at halvere lønglidningen i 1982 – en udvikling, det kan blive vanskeligt at opretholde i den kommende overenskomstperiode. Fagbevægelsen har fra mange sider fortjent hentet anerkendelse på et moderat oplæg til overenskomstforhandlingerne. Men regeringens provokerende forslag over for lønmodtagerne gør det ikke muligt for organisationerne at opretholde denne ansvarlige indstilling. De stærkt begrænsede effekter på konkurrenceevnen, som følger af regeringens kortsigtede indgreb over for gældende overenskomster, bliver dyrt betalt i form af større mistillid, splittelse og uro på arbejdsmarkedet.

Der er i denne forbindelse dog grund til at glæde sig over den enige optræden, både den offentlige sektors og den private sektors ansatte har udvist over for regeringens ensidige og ukloge politik.

På trods af mange forsøg er det ikke lykkedes folketinget at få oplyst, hvordan regeringens forslag – isoleret bedømt – vil påvirke beskæftigelsen. Dette er klart uacceptabelt og kan kun tolkes som et forsøg på at skjule sandheden: en stærk vækst i ledigheden. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og LO har over for udvalget oplyst, at samfundsøkonomiske beregninger gennemført på modellen SMEC (der bruges af det økonomiske råds formandskab) viser knap 30.000 færre arbejdspladser i 1983 og 50.000 færre arbejdspladser i 1984 som konsekvens af regeringens samlede politik. Til disse beregninger – som ikke er blevet anfægtet over for udvalget – må lægges virkningen af den fortsat høje tilgang til arbejdsmarkedet og den stadige internationale lavkonjunktur, før den fremtidige arbejdsløshed kan forudsiges. Men en vinterledighed i 1984 på op imod 400.000 mennesker virker ikke usandsynlig med alle de menneskelige og økonomiske belastninger, der knytter sig hertil. Også underskuddet på de offentlige finanser vil blive anspændt af denne ledighed.

Lovforslagets gennemførelse vil sammen med de øvrige lovforslag indebære betydelige fald i almindelige menneskers og lønmodtagerfamiliers levestandard – med størst belastning for de lavtlønnede.

Socialdemokratiet ønsker en indkomspolitik gennemført sammen med og ikke imod arbejdsmarkedet, med reel mulighed for forhandlinger under ansvar og respekt for indgåede aftaler. Firkløveret har i praksis demonstreret det modsatte. Vi ønsker dialog – ikke konfrontation. Socialdemokratiet ønsker alle indkomster medinddraget. Ikke kun lønindkomster og pensionister og dagpengemodtagere. Socialdemokratiet vil ikke sætte skel mellem offentligt og privat ansatte. Socialdemokratiet vil tage hensyn til de lavest lønnede. Socialdemokratiet ønsker at støtte reformer som overskudsdeling, betalt frihed til uddannelse og arbejdstidsnedsættelser til gengæld for løntilbageholdenhed. Socialdemokratiet ønsker indkomspolitik i stedet for eller til aflastning af en hård finanspolitik, navnlig under en nedgangskonjunktur.

Mindretallet vil i øvrigt redegøre nærmere for sin stilling til lovforslaget ved 3. behandling.

Et *tredje mindretal* (socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling. I lighed med tidligere indgreb i arbejdsmarkedets overenskomster må mindretallet afvise, at der ad denne vej kan findes løsninger på landets økonomiske vanskeligheder. Det viser erfaringerne fra indgrebene i 1975, 1977 og 1979: et øget kasseunderskud, en øget gæld til udlandet, en stigende arbejdsløshed og reallønsfald for lønmodtagerne.

Selv med disse erfaringer tramper regeringen videre deruda' og forsøger nu indgreb i den eksisterende 1981-overenskomst samt tillige i den kommende 1983-overenskomst.

Vedtages dette lovforslag, vil det rent faktisk indebære et lønstop for store dele af lønmodtagerne frem til overenskomstfornyelsen i 1985 – dette inklusive de 4 pct., som regeringen har bebudet at ville tillade i stigning i 1983-overenskomsten.

Foruden de forannævnte negative virkninger ved et overenskomstindgreb vil et lønstop af denne længde yderligere bevirke et fald i produktiviteten og dermed i den forbedring af konkurrenceevnen, som regeringen siger den tilsigter – for hvem vil yde »en ekstra indsats«, hvis det ikke honoreres?

Alt i alt bærer lovforslaget tydeligt præg af, at regeringen ikke har lyttet til lønmodtagerorganisationernes advarsler – dog undtaget Dansk Metalarbejderforbund – og det bekræfter endnu en gang, at regering og folketing er og bliver det ringeste forum at lave overenskomster i.

Et *fjerde mindretal* (fremskridtspartiets medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af mindretallet og af arbejdsministeren stillede ændringsforslag.

Et *femte mindretal* (venstresocialisternes medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling og udtaler:

Med regeringens lovforslag er der tale om et indgreb af uhørte dimensioner i såvel gældende som kommende overenskomster. Mindretallet tager klart afstand fra sådanne indgreb, og det er ligegyldigt, hvem der har været arkitekter på planen, idet vi fastholder, at overenskomsterne udelukkende er et spørgsmål, der vedrører arbejdsmarkedets parter. De stadige indgreb, som vi har været vidne til siden 1975, skaber en demobilisering, en

desillusion og passivitet på arbejdspladserne, som kun er til glæde for arbejdsgiverne. Bortfaldet af de automatiske reguleringer vil især ramme de lavestlønnede, idet dyrtiden ubetales med ens beløb til alle og dermed har en lønudjævrende effekt.

Men også inden for det, der traditionelt er blevet opfattet som højerelønnede områder, udgør dyrtiden en stadig større del af lønglidningen. I jernindustrien var der fra 1. kvartal 1981 til 1. kvartal 1982 lønstigninger på 9,4 pct. Heraf udgjorde dyrtiden 5,6 pct. Og kigger vi på det offentlige område, f.eks. en postarbejder, har dyrtidsreguleringen udgjort godt 47 pct. af den samlede lønstigning siden 1. april 1975.

Dette er så meget desto mere bemærkelsesværdigt, som dyrtidsordningen allerede er blevet kraftigt udhulet gennem tidligere indgreb, bl.a. ved brændsel, belysning, benzin og olie taget ud af reguleringstallet ved decemberforliget i 1979, en forringelse, der i 1980 kostede lønmodtagerne ca. 5.000 kr., og som på lang sigt vil koste os endnu mere. Taktreguleringen bortfalder helt ifølge regeringens lovforslag. Og selv om mindretallet mener, at man på længere sigt må kæmpe for tjenestemandssystemets afskaffelse og dermed taktreguleringsordningens, idet også hele det offentlige område må have aktionsret, siger mindretallet klart fra over for det angreb, der rettes mod taktreguleringen i dag, idet det er det offentlige områdes eneste mulighed for lønglidning i overenskomstperioden, en mulighed, der siden starten i 1975 systematisk er blevet udhulet gennem indgreb i forhandlingerne i 1977 og 1979. I denne sammenhæng mener mindretallet, at taktreguleringen skal ændres, således at den udbetales med samme kronebeløb til alle. I dag er den fastlagt som en procentsats af lønnen, således at de relative lønforskelle bevares. Dette er et usolidarisk princip, som i øvrigt ikke har noget med princippet i taktreguleringen at gøre, hvor den kompenserer for lønglidningen på det private område. Her er det ikke en automatik, at de højerelønnede får mest. Det afgørende er, hvilke faggrupper der udviser den største faglige aktivitet og kampvilje.

Mindretallet vender sig ligeledes mod regeringens lønstop frem til 1. marts 1983 med mulighed for forlængelse frem til 1. april 1983. Ligegyldigt om sådanne diktater kommer fra en socialdemokratisk eller borgerlig

regering, har de den effekt, at der blandt lønarbejderne skabes en bevidsthed om, at »det nytter alligevel ikke – overenskomsterne er ikke mere noget, der kommer os ved – de ændrer jo alligevel på dem inde i folketinget«. Mindretallet ønsker i modsætning hertil en kamplinje fremmet, der skaber en styrke i arbejderklassen, således at den – bevidst om sit eget værd – tør tage skeen i egen hånd og lade hånt om den borgerlige ideologi, at »vi er alle i samme båd«.

Kun en bred tværfaglig opposition kan smadre indkomstpoltikken og de planlagte angreb, og den må samle offentligt ansatte og ansatte fra det private arbejdsmarked i en fælles front. Ingen lønkamp kan isoleret set føres til sejr. Derfor må strejkestøttearbejdet intensiveres både på arbejdspladserne og i fagforeningerne. Der må udvikles koordinerende initiativer, og allerede eksisterende som bl.a. Den københavnske Fællestillidsmandsgruppe og OAK må træde til og støtte – økonomisk som moralsk – hver gang en arbejdsplads eller en faggruppe går i konflikt. Ofte er det ikke kun arbejdsgiverne, arbejderne må kæmpe imod, men deres egne faglige ledere. Det viste sidst Nilfiskkonflikten, hvor Metalarbejderforbundet truede med eksklusion.

Ændringsforslag

Til § 1

Af *arbejdsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (Flemming Jensen (KF), Bo Kristensen (KF), Hans Jørgen Holm (V), Tørnæs (V), Lawaetz (FP), Glistrup (FP), Grethe Kindberg Jørgensen (CD), Bente Juncker (CD) og Lone Dybkjær (RV)):

1) Efter stk. 2 indsættes som nyt stykke:

»Stk. 3. Der kan ikke i den i stk. 1 nævnte periode aftales, fastsættes eller godkendes højere arbejdsvederlag m.v. for tiden efter periodens udløb, medmindre dette sker i forbindelse med fornyelse af en kollektiv overenskomst eller aftale.«

Af et *mindretal* (Glistrup (FP) og Lawaetz (FP)):

Til § 3

2) Paragraffen udgår.

Paragrafferne 4-10 bliver herefter 3-9.

Til § 4

3) Ordene »og § 3« udgår.

Af *arbejdsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (Flemming Jensen (KF), Bo Kristensen (KF), Hans Jørgen Holm (V), Tørnæs (V), Lawaetz (FP), Glistrup (FP), Grethe Kindberg Jørgensen (CD), Bente Juncker (CD) og Lone Dybkjær (RV)):

Til § 5

4) Efter »§ 1, stk. 1« indsættes: »og stk. 3«.

Til § 12

5) Paragraffen affattes således:

»§ 12. Loven gælder på Færøerne kun for statsansatte og de ved folkekirken ansatte, hvis løn m.v. dyrtidsreguleres på grundlag af det danske pristal.

Stk. 2. Loven gælder ikke for lønmodtagerne i Grønland, hvis løn m.v. dyrtidsreguleres på grundlag af det særlige grønlandske pristal.«

Bemærkninger

Til nr. 1 og 4

Bestemmelsen i ændringsforslaget har til formål at undgå, at der i stopperioden indgås aftaler om højere lønninger end de pr. 4. oktober 1982 gældende, selv om disse først skal have virkning fra 1. marts 1983.

Derimod har forslaget ikke til formål at bremse op for forhandlinger og indgåelse af aftaler om fornyelse af de eksisterende overenskomster og aftaler på arbejdsmarkedet og på samme måde ikke for indgåelse af de i forslaget § 5 nævnte overenskomster.

Til nr. 2

Ændringsforslaget går ud på fortsat at til-lade dyrtidsregulering af lønninger. Dette er overensstemmende med fremskridtspartiets mangeårige politik, således som denne senest blev lovet vælgerne i november og december 1981 ved pkt. 3 i »Redningsplanen for Dan-

mark« (»Lønnens reelle købekraft beskyttes gennem ærlig pristalsregulering«), og som den nærmere er begrundet i FREMSKRIDT 1979, nr. 18, side 2, og fremskridtsændringsforslagene i arbejdsmarkedsudvalgets betænkning af 17. december 1979 vedrørende forslag til lov om ændring af lov om beregning af et reguleringspristal, L 68 (tillæg B, spalte 315) samt Folketingstidende 1979-80, 2. samling, forhandlingerne spalte 1601-1603 og 1611 f.

En dyrtidsregulering er nemlig ikke nogen lønforhøjelse, men blot udtryk for, at den fastsatte løn skal være gældende med samme købekraftværdi for hele lønperioden. Og det, som ret beset interesserer lønmodtagerne, er ikke, hvor mange kroner han eller hun får i arbejdsvederlag, men hvor mange varer der kan købes for lønnen. Risikoen for, at de enheder - kroner og ører - hvori lønnen er fastsat, får mindre værdi end påregnet ved lønfastsættelsen, påhviler mere naturligt arbejdsgiveren end lønmodtageren.

Denne sidste har typisk en økonomi, der helt domineres af, hvor stor lønnen er, og det er i praksis oftest umuligt for ham at sikre sig, at han kan bevare den påregnede real-løn, når udefra kommende omstændigheder forringer kronen, hvis han ikke har en pristalsregulering af lønnen. Væsentligt lettere er det tit for arbejdsgiveren at bære dyrtidsrisikoen. Arbejdsgiverens indtjening - avancen - vil ofte udgøre en procentdel af omsætningen. Falder kronens værdi, bliver omsætningen ofte løbende større målt i kroner, og avancen følger med, og der er altså et større antal kroner til aflønning af produktionsfaktoren arbejdskraft.

Dette vil i særlig grad gælde, hvis der er tale om en internationalt betinget prisstigning.

Prisstigninger, som skyldes særlige danske forhold, vil ikke typisk indebære denne sammenhæng. Men sådanne prisstigninger bør folketingset forhindre, f.eks. ved skattelettelser og formindskelser af den offentlige sektor.

Naturligvis forekommer der mange tilfælde, hvor arbejdsgiveren som et resultat af dyrtid enten får forholdsvis større avancestigninger, end hvad der modsvarer kroneforringelsen, eller forholdsvis mindre. Når dette sidste er tilfældet, er en arbejdsgiverøkonomi oftest så meget mere flerstrengt end lønmodtagerens, at arbejdsgiveren kan finde

andre udveje for at opretholde sin økonomiske styrke over for den prisstigning, som fra omverdenen vælter ind over virksomheden. Så presset som mange danske virksomheder er blevet som følge af folketingets mangeårige afgrundspolitik, er det ganske vist korrekt, at det anførte ikke holder stik i adskillige tilfælde, hvad der – særligt i forhold til betalingsbalancevirksomheder – er dybt beklægt. Men oprettelse sker alene ved, at der kommer en fornuftig politik helt anderledes end den, de gamle partier hidtil har præsenteret. Det kan f.eks. alene redde i de tilfælde, hvor virksomhedsindehaverens »timeløn« er væsentlig mindre end hans medarbejders.

Trygheden hos lønmodtageren for, at hans lønkroner bevarer deres købekraft, så længe hans lønaftale gælder (f.eks. overenskomstperioden), er i sig selv et enormt socialt gode. Da der er mange, mange flere lønmodtagere end arbejdsgivere, er det samfundsmæssigt at foretrække, at trygheden ligger på lønmodtagersiden. Dette gælder så meget mere, som det at være arbejdsgiver under alle omstændigheder indebærer tusindvis af – positive og negative – risikomomenter. Om der kommer ét til eller fra er derfor oftest af mindre betydning.

Den automatiske dyrtidsregulering har en fredsstifterfunktion. Når der ikke findes et automatisk lønpristalsreguleringssystem, vil lønningerne desuagtet stige i takt med kronens faldende værdi. Stigningerne vil imidlertid være forbundet med uro – strejker, arbejdslangsomt-aktioner, faglige møder osv. – som i sig selv er produktionsforstyrrende. Og lønforhøjelserne vil komme ujævnt og blive

fordelt langt mere uretfærdigt end under det automatiske pristalsreguleringssystem, idet de stærke lønmodtagergrupper i flaskehalspositioner vil opnå meget og de svage arbejdergrupper hos stærke arbejdsgivere mindst. Den samlede omkostningsstigning, som udgår fra pengeforringelsen, vil næppe blive mindre med en § 3 som foreslået af regeringen, end den vil blive uden denne bestemmelse.

Automatisk pristalsregulering af lønninger kom ind på det danske arbejdsmarked i 1918. Siden da har ordningen været i kraft i langt de fleste fag i langt de fleste af de forløbne 64 år. De mange erfaringer, der herved er indvundet, bekræfter til fulde, at dyrtidsreguleringen i praksis har de anførte fordele, og at disse mangefold overstiger ordningens ulemper, der overdrives vildt i den ufunderede og overfladiske hetzpropaganda, visse kredse igennem årene har rettet mod dyrtidsreguleringen.

Såfremt fremskridtspartiet skulle blive part i et forlig, der alt i alt giver forbedrede forhold, vil fremskridtspartiet selvsagt til punkt og prikke overholde et sådant forlig.

Til nr. 3

Ændringsforslaget er en konsekvens af ændringsforslag nr. 2.

Til nr. 5

Den oprindeligt foreslåede formulering er for vid, idet den omfatter ansatte under hjemmestyret, hvis løn m.v. reguleres efter danske regler.

Flemming Jensen (KF) fmd. Bo Kristensen (KF) Hans Jørgen Holm (V) nfmd.

Tørnæs (V) Lawaetz (FP) Glistrup (FP) Grethe Kindberg Jørgensen (CD)

Bente Juncker (CD) Jytte Andersen (S) Svend Auken (S) Bakholt (S)

Winnie Møller (S) Søren B. Jørgensen (S) Kaj Poulsen (S) Lone Dybkjær (RV)

Lilli Gyldenkilde (SF) Elisabeth Bruun Olesen (VS)

Partiet KrF havde ikke medlemmer i udvalget.